

УДК 331.4:094.9:001.11

Євсега О.В., студент гр. Зекс-25**Науковий керівник: Герасименко В.О., к.х.н., доцент кафедри охорони праці та БЖД ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет», м. Дніпро, Україна****ЕКОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ТЕРМІНОЛОГІЇ З ОХОРОНИ ПРАЦІ**

Розбудова правової держави в нашій країні посилює важливість законодавчих і нормативних актів. В цьому контексті особливого значення набуває точність формулювань визначень, термінології. Водночас ми спостерігаємо, що застарілі розпливчасті формулювання з року в рік крокують по підручникам і довідникам і зустрічаються навіть у державних стандартах [1, 2].

Так, основоположний стандарт [1] у сфері термінології охорони праці наводить такі визначення виробничих чинників:

– небезпечний виробничий чинник – виробничий чинник, вплив якого на людину призводить до травм, *погіршення здоров'я* чи смерті;

– шкідливий виробничий чинник – виробничий чинник, вплив якого на людину може призвести до *захворювання*, зниження працездатності та/чи *негативного впливу на здоров'я* нащадків.

Виділені курсивом терміни (погіршення здоров'я, захворювання, негативний вплив на здоров'я) являють собою синоніми. Отже, ми спостерігаємо повторення (перекривання) формулювань визначень зазначених виробничих чинників (факторів). А це, в свою чергу, може привести до непорозумінь, зокрема під час аналізу умов праці.

Аналогічне за змістом визначення шкідливого і небезпечного виробничих чинників наведено у Державних санітарних нормах і правилах [3], але замість терміну «чинник» використано термін «фактор».

Наведені визначення являють собою переклади формулювань із стандарту радянської епохи [4].

Для розв'язання цих ускладнень доцільно було б звернутися до визначення терміну «виробничий чинник (фактор)». Але, на жаль, тлумачення цього терміну у нормативній документації відсутнє, але наявне визначення терміну «чинник навколишнього середовища» [2].

Виробниче середовище відносно працівника є навколишнім. Тому використання терміну «чинник навколишнього середовища» стосовно виробничих умов є правомірним.

Згідно стандарту [2], чинник навколишнього середовища – це будь-який хімічний, фізичний чи біологічний компонент середовища, здатний впливати на організм. Таким чином, виробничий чинник (фактор) – це матеріальний (обладнання, матеріали, повітря робочої зони та ін.) або енергетичний (енергія механічна, електрична, випромінювання тощо) компонент виробничого середовища. Такий компонент володіє певною кількістю властивостей (параметрів). Наприклад, повітря робочої зони має такі параметри: густина, тиск, температура, хімічний склад та ін. Кожен із параметрів має певну кількісну характеристику (інтенсивність), яка може бути визначена (виміряна) за допомогою приладів. Розглядаючи графічне відображення одного з основоположних законів екології – закону Шелфорда (рис. 1), можна з'ясувати вплив інтенсивності будь-якого параметру виробничого чинника (фактору) на життєдіяльність (стан здоров'я, працездатність, біологічну активність) людини.

На рисунку можна виділити декілька діапазонів інтенсивності параметру виробничого чинника (фактору), які здатні викликати різні за характером і наслідками результати впливу на людину.

В першу чергу слід виділити такий діапазон інтенсивності параметру виробничого чинника (фактору), який сприятливо впливає на життєдіяльність людини. Цей діапазон

відповідає визначенню гігієнічного нормативу – такого рівню виробничого фактору, який при щоденній (крім вихідних днів) восьмигодинній роботі (але не більш 40 годин на тиждень протягом усього робочого стажу), що не буде викликати захворювань або відхилень у стані здоров'я.

Рис. 1. Залежність життєдіяльності людини (ЖЛ) від інтенсивності параметру чинника середовища (I)

Два інших діапазони значень інтенсивності параметру виробничого чинника (фактору) в межах від гігієнічного нормативу до меж життєздатності людини визначають несприятливий (шкідливий) вплив на життєдіяльність людини, але не загрожують її існуванню.

Можна виділити ще два діапазони значень інтенсивності параметру виробничого чинника (фактору), які виходять за межі життєздатності людини і створюють загрозу (небезпеку) її загибелі.

Аналогічний характер має взаємозв'язок життєдіяльності людини та інтенсивного параметру фактору (чинника) трудового процесу.

Спираючись на зазначені міркування, ми повинні визнати, що шкідливість виробничого чинника (фактору) обумовлена не його наявністю, як компонента виробничого середовища або трудового процесу, а буде визначатися величинами інтенсивності властивих йому параметрів, які склалися у певний момент часу або можуть сягати протягом робочого часу.

Отже, коректні визначення виробничих чинників (факторів) повинні бути наступними:

– небезпечний виробничий чинник (фактор) – чинник (фактор) виробничого середовища або трудового процесу, інтенсивність параметру якого виходить за межі життєздатності людини і може призвести до її загибелі;

– шкідливий виробничий чинник (фактор) – чинник (фактор) виробничого середовища або трудового процесу, інтенсивність параметру якого знаходиться у межах життєздатності людини, але виходить за межі гігієнічного нормативу і може призвести до травми, захворювання, зниження працездатності та/чи негативного впливу на здоров'я нащадків.

Таким чином, використання екологічного підходу дозволило запропонувати коректні формулювання термінів охорони праці «шкідливий виробничий чинник (фактор)», «небезпечний виробничий чинник (фактор)».

Перелік посилань

1. ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. – К.: Держстандарт України, 2014 – 13 с.

2. ДСТУ 3038-95. Гігієна. Терміни та визначення основних понять. – К.: Держстандарт України, 1995. – 61 с.

3. Державні санітарні норми та правила «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу». – Наказ МОЗ від 08.04.2014 №248.

4. ГОСТ 12.0.002-80. Охрана труда. Термины и определения. – М.: Изд. стандартов, 1983. – 8 с.